

V. Jonynienė. II klasės pasaulio pažinimo vadovėlis „Mano pasaulis“ (rankraštis)
(Kaunas, „Šviesa“, 2010 m.)

RECENZIJA

Vadovėlio autorė – Violeta Jonynienė, kuri beveik du dešimtmečius dirba šioje srityje (kuria, rengia pasaulio pažinimo vadovėlius pradinukams). Tad naujas vadovėlis yra didžiulės autorės dalykinės ir metodinės patirties išdava.

Naujose Bendrosiose programose (2008) (toliau – BP) akcentuojamos trys svarbiausios sudedamosios mokinio pasiekimų dalys – nuostatos, gebėjimai, žinios bei supratimas. Manychiau, kad spaudai rengiamas V. Jonynienės II klasės pasaulio pažinimo vadovėlis „Mano pasaulis“ yra orientuotas į svarbiausius BP strateginius siekius, bendrąsias kompetencijas, esmines dalyko kompetencijas.

Pabrėžtina, jog II klasės vadovėlio medžiaga tiesiogiai siejasi su I klasės kurso turiniu bei jį atspindinčiomis mokymo priemonėmis, nes sudaro bendrą koncentrą, kuri vienija BP apibrėžtieji mokinių pasiekimai, taip pat – ugdymo gairės. Kadangi I klasės vadovėlis yra parengtas tos pačios autorės, tai ir II klasės naujojo vadovėlio turinyje akivaizdžiai matyti dalykinis, loginis bei metodinis tęstinumas. Tęsdami tai, kas pažinta ir įvaldyta I klasėje, antrojai turės galimybę įgyti daugiau ir įvairesnių žinių apie artimiausią savo aplinką, toliau pratinsis joje orientotis bei sąmoningai ir atsakingai veikti; stiprins poreikį gyventi bendruomenėje bendraujant su kitais ir kitokiais: skirtingų kultūrų, religijų ar socialinio statuso žmonėmis; toliau gilins supratimą apie pagarbą ir toleranciją kitokioms nuomonėms, požiūriams ar sprendimams, toliau mokysis diskutuoti ir susitarti, taikiai, racionaliai spręsti problemas bei konfliktus. Labai svarbu jau pradinėse klasėse ugdyti šias nuostatas, nes tai yra sviri pilietiškumo raiškos sąlyga vyresniame mokykliniame amžiuje, jauno suaugusiojo gyvenime.

BP apibrėžtos 6 pagrindinės teminės-probleminės sritys:

- Žmonių gyvenimas kartu;
- Žmonių gyvenimo kaita;
- Žmonių gyvenamoji aplinka;
- Žmogaus sveikata ir saugumas;
- Žmogus ir gyvoji gamta;
- Žmogus ir negyvoji gamta.

Aptariamojo vadovėlio struktūra, temų sklaida, ugdomosios medžiagos pobūdis atitinka Pasaulio pažinimo bendrojoje programoje aptariamą dalyko turinio apimtį. Vadovėlio medžiaga

suderinta su kitų pirmajai klasei skirtų ugdymo programų bei mokymo priemonių (etikos, lietuvių kalbos, dailės ir technologijų, muzikos) turiniu.

Naująjį II klasės vadovėlį sudaro taip pat 6 skyriai: 3 skyriai – I dalyje (pirma knyga), 3 skyriai – II dalyje (antra knyga). Kiekviename skyriuje varijuojama tarp 12-16 temų (problemų). Iš viso vadovėlyje pateiktos 84 temos, o tai yra apytikriai tiek, kiek per mokslo metus pasaulio pažinimui skiriama pamokų.

Kaip ir ankstesniuose vadovėlių leidimuose išlaikomas autorės bendradarbiavimas su mokytojais: kai kurias nedideles temas jie savo nuožiūra gali sujungti, keletą temų galbūt atsisakyti ar pakeisti jas kitomis. Įvertinant įspūdingą informacijos „srautą“, kuris socialinėje tikrovėje kasdien „užlieja“ ne tik suaugusiuosius, bet ir vaikus, galima pasvarstyti, kad vadovėlyje vertėtų pateikti tiek temų, kiek minimaliai būtinai reikalinga. Kita vertus, šiuolaikiniai pradinukai yra labai žingeidūs, nori aktyvios veiklos, visais atžvilgiais „mobilūs“ (tai galbūt susiję su labiau pasiturinčių šeimų galimybėmis keliauti, įsigyti technikos mokymuisi ir laisvalaikiui), tad vadovėlyje galėtų būti numatyta papildomų temų, leidžiančių dar labiau diferencijuoti bei individualizuoti ugdomąją veiklą pamokoje. Tai svarbu todėl, jog vadovėliu naudosis tiek vilniečiai ar kauniečiai, tiek ir mažų miestelių, gal ir kaimo vietovių mokyklų pradinukai, tad jų pažintiniai poreikiai ir patirtis gali būti pakankamai skirtingi.

Tačiau šiuos siūlymus atliepia pozityvi II klasės vadovėlio naujovė: kai kuriose temose pateikiamos nuorodos sieti analizuojamą medžiagą su jau išeitomis arba dar nenagrinėtomis vadovėlio temomis. Tuo būdu vadovėlio medžiaga gali būti kūrybiškai panaudojama, savitai integruojama, interpretuojama, jei klasėje dirba profesionalus pedagogas.

Šis vadovėlis (kaip ir analogiškas I klasei) pradedamas autorės kreipimusi į antrookus. Tekstą lydi autorės bei žavaus personažo Šypsiaus (pažįstamo mokiniams iš pirmųjų mokslo metų) nuotraukos. Prieš turinį pateikiama skiltis „Mokomės mokytis“ su paaiškinimais, kaip dirbti su vadovėliu. Ši įvadinė dalis turėtų tinkamai nuteikti bendram darbui tiek mokinius, tiek ir mokytojus. O detalus paaiškinimas apie vadovėlio sandarą ir užduočių pobūdį liudija apie pasitikėjimą pačiu mokiniu, kuris gali bandyti įvertinti savo galimybes mokytis, stiprinti savo pasiekimus antroje klasėje.

Vertinant BP akcentuojamų 6 teminių-probleminių sričių perteikimo nuoseklumą naujajame vadovėlyje, galima būtų pastebėti, kad yra tik vienas neatitikimas: antroje vadovėlio dalyje pirmiausia pateikiamas skyrius apie negyvąją, o tik po to apie gyvąją gamtą. Tačiau tai visiškai „neardo“ bendros vadovėlio struktūros logikos, vadovėlio medžiaga daugeliu atvejų gražiai „išplaukia“ iš prieš tai buvusių temų, tikslingai siejasi tarpusavyje.

Siekiant tiksliau įvertinti naujojo II klasės vadovėlio tinkamumą mokytis ir mokytis, kiekvieną skyrių derėtų aptarti detaliau. Tolesnėje vadovėlio analizėje bandoma atskleisti:

- kiekvieno skyriaus struktūrą bei turinio ypatumus (atsižvelgiant į BP reikalavimus);
- vadovėlio medžiagos didaktinius-metodinius aspektus (išryškinant medžiagos tinkamumą ugdyti kritinį mąstymą, mokyti spręsti problemas, kūrybiškai veikti ir pan.);
- vadovėlio pavadinimų ir tekstų kalbą;
- tekstinės ir vaizdinės medžiagos atitikimą;
- ugdytinių pažangos vertinimo ir įsivertinimo galimybių aspektus.

Taip pat analizuojant kiekvieną skyrių pateikiami siūlymai dėl esamų netikslumų arba kvietimas diskutuoti dėl kai kurių vadovėlio tobulinimo dalykų.

I knyga

I skyrius „MES ESAME KARTU“. Šis skyrius atliepia BP teminę sritį „Žmonių gyvenimas kartu“. Skyrius pradedamas tema apie vasaros atostogas, ir ši tema svarbi būtent todėl, kad toks dalykas, kaip „vasaros atostogos“, antrojų patirtyje buvo pirmą kartą. Toliau skyriuje temos persipina, leisdamos mokiniams tiek prisiminti ir aktualizuoti jau turimą patirtį, supratimą, nuostatas, tiek ir pažinti naujas. Tai temos „Saugus kelias į mokyklą“, „Kaip bendraujame mokykloje?“, „Mūsų teisės ir pareigos“, „Prisiimame atsakomybę“, „Reikia ir noriu“ ir kt. Šios temos nepaprastai svarbios būtent nuostatų formavimui(si) ir išlaikymui, nes atspindi pačią darnaus gyvenimo ir sugyvenimo tarp žmonių esmę (16,17,18 psl.). Jos vadovėlyje dėstomos aiškiai, išryškinant svarbiausius, tačiau vaikams suvokiamus ir, tikėtina, suprantamus dalykus. Šiame skyriuje taip pat yra temos, leidžiančios ugdytiniams bandyti pažinti *laiko* ir *kaitos* kategorijas. Pažinimo erdvė vaikams artima: kaip per laiką keičiasi mokykla; kaip gali pasikeisti klasė, kurioje mokomasi kasdien ir pan.

Mokymosi ir įsivertinimo aspektų atžvilgiu kaip privalumas išskirtina tai, jog šiame vadovėlyje sutartiniai užduočių ženklai įgauna labiau simbolizuotą išraišką, nei I klasės vadovėlyje (piešinėliai keičiami į grafinius ženklus). Tai taip pat turėtų skatinti tiek dėmesio, atminties, tiek ir kritinio mąstymo plėtotę.

II skyrius „MŪSŲ GYVENIMAS NUOLAT KEIČIASI“. Šis skyrius tęsia tai, kas apie kaitą buvo kalbama ankstesnėse temose. Kai kurios temos formuluojamos kaip probleminiai klausimai, pavyzdžiui „Kodėl vyksta pokyčiai?“ (panašaus pobūdžio temų pavadinimų yra ir kituose skyriuose). Tai svarbu, nes antroji skatinami mąstyti, jog niekas aplink nevyksta be priežasties. Šiame skyriuje labai sumaniai pristatoma ir panaudojama *Laiko juosta* – tai ir pažintis su metodu, padedančiu vaikui vaizdžiai suvokti laiko tėkmę, pokyčius; tai ir kūrybinio pobūdžio užduoties variantas (vaikai kuria sau artimų įvykių laiko juostas, pristato jas vieni kitiems). Šiuo požiūriu svarbu, jog vadovėlio turinys leidžia geriau ištyrinėti jam emociškai artimą laiką ir erdvę:

senelius, prosenelius, savo giminę. Tam tikra prasme paraleliai chronologizuojamos skirtingos „kaĩtos“ – pirmiausia žmonių, jų šeimų, giminės, o vėliau kaita atskleidžiama per augalo augimo procesą. Šiuo atveju galima būtų siūlyti pačiam mokytojui keisti temas vietomis, kad kaitą vaikai bandytų suprasti trumpesnio, labiau apibrėžto laiko atžvilgiu (pvz., kol nunoksta obuolys, kol užauga kačiukas ar šuniukas ir pan.). Tačiau, matyt, svarbiausia yra tai, jog skaitydami šį vadovėlį antroakai gana nesunkiai gali patirti, pajauti ir galiausiai suprasti kaitą ne tik laike, bet ir erdvėje (pvz., tema „Keičiame vietas: keliaujame“ ir pan.).

Šiame skyriuje autorė taikliai išryškina kaitos socialinėje aplinkoje svarbą, tai pateikdama antrokams suprantą formą. Pavyzdžiui, tema „Pirkti reikia mokėti“ (p.35) parengta taip, kad vienomis užduotimis vaikai supažindinami, kaip protingai tvarkyti savo išteklius, kaip „nepasiduoti“ reklamai (tai labai aktualu šio amžiaus tarpsnio vaikams). Kitomis užduotimis siekiama, kad vaikai mąstyti ir kurti, susimeistraudami tai, ko parduotuvėse kartais net nenusipirksi. Šie pavyzdžiai atskleidžia ir reikšmingų nuostatų ugdymą: manyčiau, tikrai dera nuo mažens skatinti nepasiduoti sociume įsiviešpataujančiam pragmatizmui, o siekti, kad vaikai mokėtų džiaugtis savo rankų darbais, kartu – ir visu tuo, kas netipiška, nestandartiška, netikėta, originalu, autentiška.

Minėtosios nuostatos aktualios ir kitoms skyriaus temoms – „Išsiilgtosios Kalėdos“ bei „Ypatinga šventė – nepriklausomybės diena“. Joms apibūdinti tiktų šūkis, devizas – „Švęsti reikia mokėti“. Temas vadovėlyje analizuojant nuosekliai, tiek apie Kalėdas, tiek apie nepriklausomybės šventę tektų kalbėti maždaug lapkričio pabaigoje (juo labiau, kad antroji vadovėlio dalis pradedama tema apie žiemos atostogas). Tačiau patyrę mokytojai puikiai gali parinkti ir derinti temas savo nuožiūra, įvertindami savo mokinių pajėgumą, poreikius ir pan. Bet kuriuo atveju visame II skyriuje išvien kalbama apie kaitą (pvz., p. 32 ryškėja ateities perspektyva: kai užaugs, ką papasakosi savo vaikams?).

Antrajame skyriuje atsiranda skyrelis „Ar žinai?“, kuris pakaitomis su rubrikėle „Tai įdomu“ leidžia pajvairinti pamokas.

Skyriaus apibendrinime (p. 38) sudėti gražūs prasminiai akcentai: svarbu pažinti ne tik kas keičiasi ir kaip, bet ir tai, kas pastovu, išmokstat gerą pastovumą tinkamai vertinti.

III skyrius „APLINKA, KURIOJE MES GYVENAME“. Skyrius atliepia BP teminę sritį „Žmonių gyvenamoji aplinka“. Parenkant temas, bandyta sudaryti galimybę su vaikais aptarti tiek artimiausią – namų – aplinką, tiek tą aplinką, kuri yra už didesnio atstumo (geografinė, geopolitinė aplinka – pvz., Mūsų giminės latviai“, „Baltijos kaimynė – Estija“, „Artimieji kaimynai – Lenkija, Rusija, Baltarusija“ ir kt.). Taip pat į aplinkos supratimą įjungiamo gamtinė, ekologinė terpė (pvz., temos „Orų kalendorius“, „Koks bus oras?“). Lyginant su pirmos klasės

vadovėliu, antroje klasėje daugiau dėmesio skiriama artimiausios aplinkos simbolizavimui – vaizdavimui planuose, schemose, neįmantriuose žemėlapiuose. Siūloma suplanuoti senelių sodybą, parengti elementarią kelionės iš miesto į sodybą žemėlapi-schemą, turint žemėlapi mintimis „keliauti“ į kitus kraštus. Aplinkos planavimo ir jos keitimo užduotys (pvz., 40-41 psl.) vadovėlyje pasitarnauja grožio, harmonijos aplinkoje siekio ugdymui, natūralios gamtos ir žmogaus veiklos joje dermės pajautimui. O atliekant planų braižymo užduotis, galima realizuoti ir integracinius uždavinius su kitais mokomaisiais dalykais.

Kaip visame vadovėlyje, taip ir šiame skyriuje gausu vaizdinės medžiagos, iliustracijų, teksto yra minimaliai. Tai, be abejonės, skatina kalbėti, diskutuoti, išsakyti savo nuomonę. Vis tik antrokai, kaip minėta anksčiau, yra jau pakankamai veiklūs, tad kai kuriais atvejais galėtų būti numatyta ir daugiau pasirinktinės praktinės veiklos pamokoje. Galbūt šią problemėlę išsprendžia pratybų bei užduočių ir žaidimų sąsiuviniai, tačiau kai yra didesnė veiklos pasirinkimo galimybė, lengviau ir diferencijuoti darbą. Pavyzdžiui, šiame skyriuje analizuojant temą „Visi darbai yra svarbūs“ (p. 54) galėtų būti ir papildoma tema apie darbų įvairovę ir specifiką.

Daugelis temų aiškiai, nuosekliai pereina iš vienos į kitą be didesnių „prasminių šuolių“. Pavyzdžiui, po temų „Keliaujame pas gimines“, „Ruošiamės kelionei“ (44-45 psl.) eina temos „Mūsų giminės latviai“, „Baltijos kaimynė Estija“, „Artimieji kaimynai – Lenkija, Baltarusija, Rusija“. Taigi nenutrūksta pradėtoji kalba apie keliones, vietovių skirtynes, atstumus.

Taip pat gerai, jog šiame skyriuje skatinamas žinių aktualizavimas: vadovėlio personažas Šypsius ne kartą sako vaikams: „Prisimenu iš praėjusių metų...“ .

Reikšminga ir tai, kad vadovėlio medžiaga ir užduotys atliepia prieinamumo principui, tačiau labai gerai, kad sykais pateikiami ir sudėtingesni klausimai, į kuriuos reikia pasigilinti (pvz., p. 46: „Išvardink, kokias žinai giminingų kalbų grupes?“); antrokai pratinami prie abstraktesnės informacijos (pvz., p. 55: schema).

Mokinius turėtų sudominti ir probleminis temos pavadinimas „Būsiu verslininkas?“ (p. 55), atveriantis galimybę antrokams diskutuoti, kas gi jų supratimu yra verslas.

Skyriaus apibendrinime pateikiama įvairių užduočių, padedančių įtvirtinanti medžiaga. P.56 yra užduotis, prašanti įvardinti ženklą „Vėjų rožė“: galima būtų šią sampratą aiškiau atskleisti pagrindinėse temose apie orus.

Kadangi šis skyrius užbaigia pirmąją knygą, o drauge ir pirmąjį antros klasės darbų pusmetį, tai linksmasis Šypsius dar kartą „įsiterpia“ ir padėkoja vaikams, kad jie įveikė pirmąją knygą, bei pasako, kad netrukus jie vėl susitiks antrojoje...

II knyga

IV skyrius „MŪSŲ SVEIKATA IR SAUGUMAS“. Skyrius pradeda antrąją vadovėlio dalį (antrąją knygą). Vaikus vėl sveikina Šypsius, vėl primenama, kaip naudotis vadovėliu, ką reiškia sutartiniai ženklai, kokių užduočių tikėtis. Skyriaus medžiaga įtaigiai leidžia vaikams nuo žiemos malonumų aptarimo pereiti prie daug racionalesnių klausimų.

Manychiau, jog labai gerai, kad tiek šiame, tiek ir kituose skyriuose nemažai dėmesio skiriama kalbai kaip komunikavimo priemonei, jos turtinimui, nes išlavinta, rišli, įtaigi, vaizdinga, logiška žmogaus kalba yra sėkmės veiksnys jam veikiant pačiose įvairiausiose visuomeninio gyvenimo sferose. Pvz., šiame skyriuje antrokai išmoksta juslių įvardijimo, kūno dalių, ligų, medžiagų savybių ir būvių pavadinimai (pvz., p. 8, p. 11, p. 18, p. 24). Vadovėlyje daug kur galima pastebėti gražių frazeologizmų, vaizdingų žodžių, pvz.: „kaip akis išdegus“, „senų senovėje“, „sambrūzdis“, „sugedęs telefonas“, „ne rožem klotas“, „orų kalba“, „šviesi tauta“, „vartyti pinigus“ ir kt. Taigi tai prisideda prie komunikavimo, pažinimo bei socialinių kompetencijų ugdymo.

Svarbu tai, jog visa skyriaus medžiaga leidžia ne tik pažinti kūną, bet suprasti, jog jį galima ir reikia saugoti, o taip pat ir lavinti – tam, kad pasaulis atsivertų pažinimui. Šiame skyriuje siūloma atlikti bandymų, stebėjimų, akivaizdžiai iliustruojančių teorinius teiginius bei prielaidas.

Šio skyriaus medžiaga atveria dideles galimybes kritinio mąstymo ugdymui, taip pat ir socialių nuostatų formavimui(si). Pvz., tai reklamos vertinimas (p. 10), sveikos gyvensenos skatinimas (11-12 psl.), praktinė ekonomija ir požiūrio į maistą diegimas (p. 16) ir kt. Ypač problemiška ir aktualiai skamba temos „Valgome. Bet ką?“, „Valgome. Bet kaip?“. Vadovėlio medžiaga taip pat skatina toleranciją ir supratingumą: pvz., (p. 8) vaikų klausama, ką jie galvoja apie žmones, negalinčius džiaugtis pasauliu taip, kaip kiti. Šiuo požiūriu tolesnės temos apie sveiką maistą, sveiką gyvenimo būdą yra labai logiškos, nes skatina vaikus visa tai laikyti sąlyga turėti galimybę visavertiškai džiaugtis gyvenimu.

Kadangi skyriuje kalbama ir apie sveikatos, žmogaus saugumo problemas, tai mokytojams atkreiptinas dėmesys į tai, jog ne visada ištikus bėdai galime prisiskambinti trumpuoju numeriu 112 (p.6). Mažesnių, atokesnių vietovių vaikai turėtų žinoti ir kitus numerius (01, 02, 03), kurie nurodyti vadovėlyje, nes kol kas vieninga bendrosios pagalbos sistema Lietuvoje tikrai dar neveikia darniai.

Labai svarbi tema, kuri (kaip ir kai kurios asmens higienos, lytinio ugdymo temos) kartais nepakankamai akcentuojama šeimoje – tai tema „Žmonės su kaukėmis“ (p. 19). Panašiai kaip ir temoje apie daugiau ar mažiau naudingus sveikatai dalykus (p. 7), šioje temoje bandoma

atskleisti, kad ne visi suaugusių žmonių poelgiai verti pasitikėjimo. Manychiau, jog vadovėlio medžiaga šiuokart ne tik skatina vaikus saugotis nedorų suaugusiųjų, tačiau atskleidžia ir tokią tiesą: gyvenimo realybėje dažniausiai nėra vien absoliutaus gėrio ar absoliutaus blogio, tačiau skatinant kritiškai mąstyti, galima rasti tinkamiausią sprendimą, o kiekvienoje situacijoje sugebėti įžvelgti aplinkos, žmonių privalumus arba trūkumus.

V skyrius „MŪSŲ APLINKOS DAIKTAI“. Šis skyrius skirtas daiktinei aplinkai pažinti. Pradedama nuo to, kas arčiausiai vaiko – nuo įrankių, naudojamų buityje, namuose. Tęsiant temą vedama paralelė su gamtos pasauliu, gyvūnų darbo „įrankiais“, ieškoma sandaros ir funkcinių panašumų (pvz., p. 23).

Iš temų pavadinimų, teksto šriftų matyti, jog skatinama gilintis į posakių, frazių prasmę: pvz., „Gyvybės vanduo“, „Visiems reikia švaraus oro“, „Gyvūnai taip pat naudojami „įrankiais“, „Mes esame *bjaurūs* teršėjai“ ir kt.“ Nors skyrius vadinasi „Mūsų aplinkos daiktai“, bet visi jie pristatomi tarsi „gyvi“ – ekologinių idėjų kontekste. Antroki jai mokomi suprasti nuostatą, jog be švarios aplinkos palaikymo nebus ir geros žmogaus gyvenimo kokybės.

Šiame skyriuje daug dėmesio tenka žodyno turinimui: tekstuose gausu naujų įrankių, medžiagų, gaminių pavadinimų (pvz., 22-26 psl.).

Gražiai integruojasi ankstesnio ir šio skyriaus temos apie jutimo organus ir galimybę jais naudojantis pažinti, įvertinti – orą, vandenį, šviesą ir kt. Šiame skyriuje ypač daug bandymų, kitų praktinių užduočių (pvz.,: p. 22, p. 23, p. 25, p. 26, p. 29, p. 30, p. 33, p. 34 ir kt.). Grįžtama prie *Laiko juostos* metodo (p. 32) bei gana sudėtingų probleminių klausimų, skatinančių domėtis, ieškoti atsakymų internete, klausti kitų žmonių (pvz., p. 34: „Kas būtų, jei žemė nustotų sukstis?“).

VI skyrius „MŪSŲ GAMTA“. Būtent pradinėje mokykloje vaikai yra itin jautrūs gamtai, joje vykstantiems reiškiniams, todėl vadovėlio autorė stengiasi medžiagą pateikti taip, kad vaikų pažintis su gamtos pasauliu vyktų kuo patraukliau, įdomiau, aktyviau. Per smagias ir žaismingas užduotis, įdomią veiklą vaikai mokosi stebėti, tyrinėti, kaupti ir fiksuoti duomenis, juos analizuoti, gretinti, lyginti, daryti apibendrinimus, išvadas. Pirmojoje skyriaus temoje „Planuojame bandymą“ (p. 38) antroki gali pratintis ne tik įvykdyti užduotis, tačiau ir jas patys planuoti – išmokdami „pamatyti“ visus būtinus „žingsnius“, nepraleisti nieko svarbaus bei viską atlikti nuosekliai, iš eilės. Atsiranda net ir toks sudėtingas žodis, kaip *hipotezė*, kuris gal nėra būtinai įsiminti, bet artina vaikus prie mokslinio pažinimo.

Turėdamas tinkamai metodiškai parengtą medžiagą, kūrybingas mokytojas pats randa integracinius ryšius, tačiau šiame skyriuje medžiaga gražiai „veda“ į integraciją su matematika (pvz., p.39 – įvairūs matai), taip pat yra nuorodų į III bei IV skyriaus temas (skatinama „apjungti“ įgytąsias žinias ir patirtį).

Visame vadovėlyje gausu įvairiausio pobūdžio užduočių, tikėtina, tai teiks netikėtumo ir žaismingumo kiekvienai pamokai. Ypač šiame skyriuje daug įvairaus užduočių pristatymo: „paaššink“, „patyrinėk“, pagalvok“, išbandyk“, „nupiešk“, „išžiūrėk“, „pasiūlyk“, pažymėk“, „sugrupuok“, „surikiuok“, „raskite“, „ištyrinėkite“, „pasiskirstę grupėmis...“, „papasakokite“, „aptarkite“, „pasiūlykite“ ir pan. Kaip matyti, vieni kreipiniai tarsi įpareigoja, skatina dirbti individualiai (tai taip pat svarbu ir įsivertinimo atžvilgiu), kiti labiau pratina dirbti „komandoje“ (tai atliepia bendradarbiavimo siekį, akcentuojamą BP).

Analizuodami temas apie gyvąją gamtą, vaikai turi galimybę diskusijos būdu išsiaiškinti gana sudėtingus dalykus. Pavyzdžiui (p. 45), mokiniams pateikiamas toks probleminis klausimas: „Specialistai nerekomenduoja dirbtinai maitinti laukinių gyvūnų. Kaip manote, kodėl?“. Tokio pobūdžio užduotys aktyvina šiuolaikinių vaikų mąstymą, atlikti savitą „jėgos lauko“ analizę, nes tradiciškai vaikystėje buvome mokomi lesinti paukštelius ar šerti gyvūnus, laikant tai vienareikšmiškai tik teigiamu dalyku.

Temoje gražiai įprasmintą paralelę tarp gyvūnų ir augalų pasaulio. Pavyzdžiui, mokiniai bando rasti bendrumus ir skirtumus: p. 40 – apie medžius, o p. 46 – apie gyvūnus; p. 42 tema – „Tyrinėjame vaisius“, o p. 43 – „Stebime gyvūnus“. Pastebėtina, kad 11-oji ir 12-oji skyriaus temos apie svogūnines gėles mokytojų nuožiūra galėtų būti nagrinėjamos po temos „Stebime medžius“ (p. 40) arba greta temos „Kada augalams gera augti?“ (p. 41).

Artėjanti vasara (vadovėlio pabaigos temos – p. 52 „Atsargiai prie vandens“ bei p. 53 „Gamta – visų namai“) skatina kalbėti apie asmeninio saugumo taisykles, o taip pat ir bendras elgesio nuostatas gamtoje, mieste, tarp žmonių. Būtent jų išskyrimas (kaip derėtų elgtis ir kaip nesielgti) liudija apie tam tikrą vadovėlyje pristatytų nuostatų apibendrinimą.

Kiekvienos vadovėlio dalies pabaigoje yra iliustruotas „MANO ŽODYNĖLIS“. Pagal autorės idėją jame turėtų būti pateikti svarbiausių naujų sąvokų apibrėžimai, sunkesni pavadinimai ir pan. Išties tiek pirmosios, tiek ir antrosios knygų pabaigoje žodynėliuose pristatoma iš viso virš 70 lietuviškos kilmės bei tarptautinių žodžių. Tai labai puiki idėja, ji naudinga mokiniams. Kadangi tai vadinama „žodynėliu“, jis ir sudarytas žodyno principu: pirma, žodžius pateikiant abėcėlės tvarka; antra, nurodant „atgalinius“ puslapius, kuriuose plačiausiai aptariama viena ar kita sąvoka. Žodynėliuose yra paašškintos sąvokos „transportas“, „profesija“, „verslininkas“, „reklama“, „magnetas“, tačiau siūlyčiau įdėti ir daugiau žodžių, kurie minimi ar aptariami vadovėlyje, tačiau gali būti sunkiau suprantami ar prisimenami. Pavyzdžiui: „mansarda“ (p.14), „problema“ (p. 19), „filosofai“ (p. 24), „apklausa“ (p.35), „orientyras“ (p. 42), „Europa“ (p.44), „dokumentai“ (p.45), „moderniosios technologijos“ (p.47), „restauruotas“ (p.47), „iniciatyvus“ (p.55), „idėjos“ (p. 55), „koliažas“ (p. 15, II kn.), „hipotezė“ (p. 38, II kn.) ir kt. Suprantama, jog visų reikšmingesnių žodžių, pavadinimų neįmanoma sutalpinti į mažą žodynėlį. Tad kūrybingam

mokytojui atsiranda galimybė pasiūlyti vaikams pasidaryti individualų savo žodynėlį, jį nuolat pildyti naujais žodžiais.

Mokytojams siūlytina pačius ugdytinius skatinti puoselėti gimtąją kalbą, vengti vertinių, svetimųbių. Pvz., I knygoje (p.21) minimas „Playstation“. Nepaisant to, kad vaikai gali gerai žinoti, apie ką kalbama, tačiau vis tik galima su jais svarstyti, kaip geriausia būtų sakyti lietuviškai, sugalvoti lietuvišką atitikmenį.

Knygos tekstai parašyti smagiu, žaismingu stiliumi, puslapiai gausiai iliustruoti (nors iliustracijų atitikimą tekstui sunku vertinti vien iš jų aprašymo rankraštyje).

Bendrieji vadovėlio vertinimai. Vadovėlio rankraštis parengtas tikslingai atsižvelgiant į BP reikalavimus ir nuostatas dalyko turiniui, struktūrai, apimčiai bei siekiamoms ugdyti kompetencijoms. Pateiktosios vadovėlio medžiagos pobūdis ir formos atitinka mokinių amžiaus tarpsnį, leidžia integraliai sieti naują mokomąją medžiagą su ankstesne, iš esmės skatina kritiškai mąstyti, spręsti problemas bei kūrybiškai veikti. Naujasis vadovėlis turėtų skatinti mokinių susidomėjimą ir norą pažinti, kai kuriais atžvilgiais įsivertinti savo pasiekimus. Vadovėlio kalba gera. Esminių dalykinių bei metodinių klaidų nepastebėta. Visi recenzijoje išryškinti netikslumai ar siūlymai yra rekomendacinio pobūdžio ir koreguotini autorės nuožiūra.

Išvada: rankraštis atitinka vadovėliui keliamus reikalavimus.

Recenzentė

doc. dr. Aušrinė Zulumskytė,
Klaipėdos universitetas, Edukologijos katedra

2009 11 23

*Kopija tikra
Šiuo vertinimo vertinimo sk. metodiniame
Natalija Dikleričiūtė D. 13m*